

HIZKUNTZA ALDIZKARIETAN

JOAN MARI TORREALDAI

Zergatik heldu *Jakin*-en aldizkarietan hizkuntzak duen tratamenduari?

Gaiaren berezko garrantziaz gain, hiru arrazoi nagusi aipatuko ditut. Bat, *Jakin*-en beraren praxia; bi: egungo zenbait joerazko arrisku; eta hiru: aldizkariak hizkuntz tratamenduan egin/egiten duten lan meritugarria.

Aldizkariak hizkuntzari ematen dion tratamenduaren inguruan, *Jakin*-ek badu bere «tradiziotxoa». Egia esan, aldizkariaren bizitzako ia berrogei urte hauetan euskararen normalizazioa, euskararen batasuna, hizkuntzaren erabilera zuzena, euskararen kalitatea eta gisa honetako kontzeptuak behin eta

berriz izan ditugu mahaiaren gainean, noiz eztabaidarako, noiz birplanteatzeko, eta, noski, betire, ongi ala gaizki, aldizkarian bertan indarrean jartzeko, euskara normalizatu-asmoz. Jokamolde horren bi marka soilki aipatuko ditugu:

1) 1964an ospatu zen euskal idazle eta irakasleak bildurik Baionako Biltzarra, lau urte Arantzazukoaren aurretik. Hantxe hartu ziren gerora «euskara batu»tzat ulertzen den normalizazio-bidearen lehen neurriak. Ba, *Jakin* izan zen bide hori beretzat hartu zuen aldizkari eta argitaldari bakarra. Honela zioen Zuzendaritzak «Baiona'ko Biltzarraren Erabakiak» argitara emanez erantsi zuen aitzin-oharrean:

«Baiona-ko Euskal Idazkaritza-k lan handi bat burutu du. Euskal literaturaren batasunerako urrats luzea. Beharrezkoa (...). JAKIN-ek erabaki hauek guztiak onartu egiten ditu, eta bete egingo ditu. Beraz, gaurtik aurrera, datorren alean hasita, JAKIN-en lege hauek obligatu egingo dute (...).

Hemendik aurrera, nahiz idazleak erabaki hauek gorde ez, eta artikulua lege hoiek alde batera utzita igorri, JAKIN-eko zuzendaritzak zuzendu egingo ditu». (*Jakin* I, 18, 1964).

Zertan esanik ez, jarrera honek, lehena izaki, sekulako haserreak eta iskanbilak ekarri zituela ondotik.

2) Euskararen normalizazioaren kezka berak gidaturik, Euskaltzaindiak ontzat emandako Eusebio Erkiagaren deia zabaltzen du *Jakin*-ek 1967an, aldizkarien zuzentzaileei zuzendua hain zuzen:

«EUSKALTZAINDIAREN DEIA (...). Baina hontaz oiuh egin nahi dugu oraingoan. Zera, euskal aldizkarien zuzentzaileek berarizko arreta izan dezatela, euskal aditzaren formak zaintzeko eta batasun bidera apurka apurka erakartzeko. Artzen dituzten artikuluetan eta albistetan, zergatik ez egin, argitara baiñe lehen, txit premiazko diran aldakuntza tipiak? (...)

Labur: itzurrena zaitu behar dugu, jostera arauak eta atzizkiak orobat, eta aditzaren formak. Osterontzean izkeraren indarra, izakera, moteldu, illundu ta nahasmendu bihurtuko dugu. Eta jakiña, konpreni eziña ditekian izkera ez du inortxok ere ezertarako nahi izanen». (*Jakin* I, 24, 1967).

Harrez gero orri asko bete ditu *Jakin*-ek, eta lehengo lepotik dugu burua. Euskararen normalizazioak lehen adina kezkatzen gaitu. Eta ez bere aspektu orokorretan bakarrik. Hartzen diren edo hartu beharko liratekeen neurri txikienek ere berdin kezkatzen gaituzte. Hala nola, produkzio idatziaren kalitate-kontrolak, eta zehazkiago aldizkarietak.

Gai honi orain eta hemen heltzeko bigarren arrazoia bikoitza da: berria da batasun-prozesuan zenbait idazle eta esatariren utzikeria, axolagabekeria eta bidenabar txokozalekeria. Ez naiz honetan luzatuko, behin eta berriz salatu izan baita. Honen ondoan badago beste joera bat (purista ote?), euskara batua zentzu hertsian hartzekoa. Ondorio dezente du honek.

Has gaitezen zenbait konstatazio egitetik.

Aldizkarietan egin beharreko hizkuntz tratamendua gaur ere ez da samur-samurra. Ez da sekula erraza izan, egia esan.

Aipamen luzea bada ere, gogora ekartzea komeni da Aingeru Irigaraik eta Koldo Mitxelena -euskaltzainak biak- izan zuten eztabaida publikoa. *Boletina*ren bidaliriko artikulua batean, Koldok zuzenketak egin zizkiola eta, kexu zen Aingeru. «(...) se debe, con más razón, respetar el texto de un artículo de una revista literaria, al corregir las erratas de las pruebas de imprenta, si ese artículo es correcto y tiene autor responsable», zioen Aingeruk (BRSVAP, XX, 1964).

Erantzun gabe gelditzen zen horietako ez zen, ez horixe, Mitxelena. Deskarguan, bere irizpideak azaltzen ditu, baina baita ere aldizkari batek izan behar duen jokamoldea:

«Llevo ya bastantes años corrigiendo, con pocas excepciones, la totalidad de las pruebas de este BOLETIN. Al hacerlo, me veo obligado bastantes veces, bien a disgusto, a modificar en detalles —generalmente pequeños, pero a veces de mayor entidad— el texto de los originales que publica la revista. (...)

Pero este quehacer, en cuanto tal, no necesita apología. Añadiré, pues, que otro tanto he tenido y tengo que hacer, aunque no hay tarea que menos me agrade, en Egan. En euskera, las cosas no son,

ni mucho menos, tan claras como en castellano, y por eso mismo me he visto en la precisión de hacer más retoques, aun a riesgo de (...) introducir en el texto algún disparate notorio. Me atrevo a pensar, con todo, tal vez por vanidad incorregible, que mi intervención, en conjunto, ha contribuido a dar a los trabajos publicados en la revista alguna uniformidad —siempre deseable por escasa que sea—, al igual que una cierta «corrección» ortográfica y gramatical.(...)

El señor Irigaray considera que los originales deben ser respetados, pero con una importante restricción: que sean correctos y tengan autor responsable. Pero salta a la vista que ambas condiciones están lejos de ser equivalentes. Todos los artículos que aparecen en Egan tienen autor responsable en el sentido de que tienen autor conocido (al menos para la redacción), pero no sólo el autor responde de los aspectos formales (únicos que ahora nos interesan) del trabajo, sino también la revista que lo publica. Y ésta, como todos sus semejantes, próximos o remotos, tiene, como no puede menos de tener, alguna norma a la que en todo momento ha de tratar de ajustarse. ¿O es que el Sr. Irigaray sostiene que hay autores responsables —garantía como tal de su propia corrección—, y otros irresponsables, que no pueden aspirar a la intangibilidad?» (Ib.)

Geroztik, 1964tik nahiko oraintsu arte, batasun-zaleen artean behintzat, minberatasun gutxiago izan dela esango nuke. Berrikitan, aldiz, zenbait «idazlek» bereari eusten dio gogotik. Ezin zaio holakoari testuaren puntaren punta ere ukitu. Hizkuntzaren etorkizuna bide dago jokoan!

Bestalde, batasun-prozesuaren irakurketa murriztailea egiten lehen baino aisago hasten da zenbait gaur egun. Hauei entzunez, euskara batua lau arau eta testu bat da, eta kitto. Beste guztia idazlearen diskrezionaltasunaren pentzura bide doa («subjektivismo y arbitrariedad», esango luke K. Mitxelenak). E redugarri izan beharko lukeen zenbaitek, bere aldetik, ez du e redurik hoberena eskaintzen. Hauek eta haiek badute heldulekurik horretarako, gainera: 1993ko maiatzaren 28an Euskaltzaindiak berak atera zuen adierazpena euskara batuaz, ustez «gizartean dabiltzan iritzi okerrak eta egiten diren gehiegikeriak» salatuz:

«Euskara Batua», Euskaltzaindiak 1968.etik aurrera batasunerako eman dituen arauak bakarrik osatzen dute. Hau dela eta Euskaltzaindiak esan behar du badirela han eta hemen arau batzuk euskara batukotzat jotzen direnak eta Euskaltzaindiak inoiz ere eman ez dituenak».

Uste oker eta gehiegikeria horiek ukatu gabe, ez al da era berean salatzekoa beste hainbaten «gutxiegikeria», emandako arauak ere ezagutzen eta betetzen ez dituztenena?

Nolanahi ere, beste barik euskara batua lau arau horietara mugatzeak esplikazio bat baino gehiago behar du. Euskara batua hori baino askoz ere gehiago da, nire ustetan, prozesu bat baita. «Euskara batua» Euskaltzaindiaren marka edo seilu erregistratutzat hartu nahi bada, bego. Nola izenda, orduan, azken 30 urteotan garatu den prozesua? Euskara estandarra? Hitz kontua bada, bost axola niri. Baina jarrera murriztaile eta defentsiboen gaintetik edo azpitik, kontzepturen bat behar-beharrezkoa dugu produkzio idatziaren ehuneko ia ehun horretako hizkuntz mota izendatzeko, adibidez.

Testuinguru honetan kokatu behar da aldizkarien hizkuntz lana.

Berriz diot: eragin erabakiorra izan dute aldizkariak. Aitzindaritzza lana askotan. Merezimendu handikoa izan da, batzuk aipatzearren, Imanol Berriatua batek, Jose Antonio Aduz batek, Xalbador Garmendia batek, Dionisio Amundarain batek orain baino lehen egindako lan eskerga, beti asmatu ez badute ere. Erreferente baitziren guztiontzat.

Hori aitortu ondoren, errebindikatu egin behar da, norbait aukeratu jar baleza ere, hizkuntz tratamendu hori egiteko eskubidea. Eskubide horrek suposatzen duen normatiba ezin da «euskara batu»tzat zentzu hertsian hartzen den arategi labur horretara mugatu. Garbi ikusten da aldizkarien erantzunetan aintzat hartzen diren autoritateak eta erreferentziak Euskaltzaindiaren arau-gomendioetara bakarrik mugatzea gutxitxo dela. Hizkuntz zuzentzaile batek dituen premiak mila dira, eta denak bat-batean soluzionatu beharrekoak, eta ezin da konformatu lau arau eta gomendio-pare batekin.

Esker gaiztoko eta sari sozial gutxiko lanbide honek gure txaloak merezi ditu. Are gehiago orain, zenbait «idazlek» bereari heretsiago oratzen dionean, erabaki-falta argudiatuz. Hona zenbait zailtasun:

- bat, abiapuntukoa: beti da zail inoren testuaren gain lan egitea
- «idazle» minbera askorik badago, norbere askatasunare n, euskararen aberastasunaren eta beste zerbaiten izenean bere testua ukitzerik nahi ez duena. Azken aldiko euskara batuaren interpretazio murriztaile horietan indar harturik inoiz beren disziplina-falta edo ezjakintasuna ezkututzen dute.
- euskararen normalizazioaren arau-zerrenda eguneratua eskuratzekak lanak ditu. Hartu ohi diren erabakiak sistematikoki jakitera emateko bideek huts egiten dute.
- iazko maiatzeko testu murriztailea baino nahiago dut Euskaltzaindiko Jagon Sailak aurtengo otsaileko ihardunaldien ondoren publikaturiko testuaren izpiritua, «zigor» hitz eta guzti. Euskaltzaindiak gutxi (gutxiegi?) arautzen du, eta arautzen duena ere betetzeko disziplinarik ezin ote du ezarri bere kideen artean? Barrutik ez dakit baina kanpotik begiratuta behintzat ondo harriztekoa da kasua.

Aurreratu ditugun arazo guzti hauen inguruan, aldizkarien iritzia hurbildik ezagutu nahian inkestatxo hau moldatu dugu. Hiru ataletan banatu dugu galde-erantzunen saila:

1. Aldizkariaren hizkuntz planteoak, hasteko. Alegia, euskara batuarekiko eta hizkuntz tratamenduarekiko aldizkariaren jarrera.
2. Zuzentzailearen jokamoldea, bigarren. Hau da, hizkuntz tratamendua arduradunaren lana zer-nola mamitzen den.
3. Eta hirugarren, hizkuntz autoritateak eta lan-tresnak. Galdetu nahi baita, lan horretarako zein den arduradunak duen tresneria, teorikoa eta praktikoa.

Galderen harira ekarri ditugu erantzunak, banan-banan. Ondoko aldizkari hauen erantzunak, hain zuzen: Aizu!, Argia, Bat, Elhuyar, Emakunde, HABE (Zutabe, Unesco-ren albistaria), Hegats, Idatz eta Mintz, Isilik, Jakin, Larrun, Senez, Uztaro eta Xirrixta

ALDIZKARIAREN HIZKUNTZ PLANTEOAK

ZER GARRANTZI EMATEN DIO ALDIZKARIAK EUSKARA ZUZENTZEARI, TXUKUNTZEARI?

Hizkuntz tratamenduaren aurrean aldizkari bakoitza kokatu beharra dago lehenik. Aldizkari guztiek ez dute berdin balora - tzen rewriting-a. Bistan da ez dutela printzipio berekin joka - tzen, adibidez, Elhuyar-ek eta Herria-k.

Erantzunei jaramon egiten badiegu, nik aurretiaz uste baino inportantzia handiagoa ematen diote aldizkariak euskara zuzenaren erabilerari. Ikusi besterik ez dago garrantzi hori nola kalifikatzen den: «handia», «ezinbestekoa», «berebizikoa», «osoa», «punta-puntakoa», etab.

- Inkestatxo honi hasiera emateko esan Aizu!-k oinarrizko euskarazko aldizkaria izateko asmoa eta helburua dituela. Beraz, euskara bera izanik aldizkariaren ardatza ezinbesteko garrantzia du Aizu!-rentzat erabilitako hizkuntza zuzena eta txukuna izateak, nahiz eta gero, bitartekoak direla medio, askotan ez iritsi markatutako helburuetara. (**Aizu!**)

- Argia aldizkariak berebiziko garrantzia ematen dio hizkuntz arloari, asteroko lan garrantzitsuetakoa alea zuzentzea izanik. Aspaldidanik jabetuak gara idatzizko komunikabide batek hizkuntza zuzen eta txukun erabili behar duela, hau gabe herrena bailitzateke argitaratutakoa. (**Argia**)

- Hasiera-hasieratik Bat Soziolinguistika Aldizkariak artikuluen zuzentzaile figura izan du. Erredakzio Kontseiluari beti iruditu zaio garrantzitsua lanak akatsik gabe argitaratzea,

nahiz eta horrek artikulua egileari zaban zuzenketa egin beharra ekartzen duen. (**Bat**)

- Gure aldizkariak euskara zuzentzeari eta txukuntzeari garrantzi handia ematen dio, irakurleari ahalik eta produktu homogenoena eta onena eman nahi diolako. Aldizkari osoa zuzentzen da. (**Elhuyar**)

Aldizkarian argitaratzen diren testu guztiak birritan zuzentzen ditugu eta zalantzaren bat eduki ezker, jende jakitunarengana jotzen dugu (gure Erakunde nahiz kanpokoak, batez ere Gobernu Itzulpen Zerbitzukoak). Sarritan, gainera, euskarazko testuak akats ugariarekin iristen zaizkigu eta interes berezia izaten dugu akatsak zuzendu eta hizkuntza txukuntzen. (**Emakunde**)

- Garrantzi handia ematen zaio HABEn lan horri hasiera-hasieratik. (**HABE**)

- Ez da gure kezka nagusietako bat, batez ere idazleak (literatoak) direlako gehienbat aldizkariak dituen kolaboratzaileak, eta pentsatzekoa da euren testuak nahiko egokiak izan behar dutela. Gainera, idazleen testuak zuzentzeak, zenbait kasutan behintzat, ez du zentzurik, eta egilearen gogoaren kontra joatea ere izan daiteke maiz testua zuzentzea. (**Hegats**)

- Gure argitalpenak bai itxuraz bai hizkuntzaz txukun agertzea garrantzi handiko arazoa da gurean. (**Idatz eta Mintz**)

- Ahal den euskara txukunenean argitaratzen saiatu gara beti, nahiz eta askotan, akatsak egiten dizkiguten inprentan. (**Isilik**)

- Euskara kultuaren etengabeko bilaketan, *Jakin*-entzat punta-puntako garrantzia izan du euskararen normalizazioak, eta horren barruan hizkuntzaren aldetik aldizkariak duin, zuzen eta txukun agertzeak. (**Jakin**)

- Hizkuntza zaintzearen eta zuzenketen garrantzia ezagutuagatik ere, *Larrun*-ek ez du bitartekorik inor horretara jaritzeko. Orain arte, beraz, aldizkariaren arduradunek zuzendu

izan dituzte, bere irizpideen arabera eta ziurtasun handirik gabe, testuok. (**Larrun**)

- EIZIE elkartean dexente kezka sortu du bere idatzizko agerbide guztien zuzentasunak, eta irizpide horren barruan *Senez* aldizkaria ere sartuta dago. Ildo horretatik —nire zuzendaritza-aroaz ari naiz, beti ere—, aldizkarira iristen diren testuak sortzez zuzenduak egotea eskatzen da (horretarako, halako formatu-arauei buruzko zehaztapenak sartu izan dira zenbaki-aren batean, artikulugileentzako irizpide gisa); baina, halere, neronek lehen irakurketa egiten dudanean zuzendu beharrekorik aurkituz gero horri ekiten diot. Gero, berez zenbakia osoa maketatuta dagoenean, aldizkari osoa irakurtzen da, oraindik ere daudekeen akatsak zuzentzeko. (**Senez**)

- *Uztaro*-k garrantzia ematen dio euskara zuzentzeari, zuzendu gabeko artikulurik ez baitu argitaratzen. Halaber, euskara-zuzentzailearen iritziz edo berak aholkaturik, artikuluren batek hizkuntz zuzentasunari buruzko gutxienezko baldintzak betetzen ez baditu (*Uztaro*-n idazle ezagun askoren ondoan idazle ezezagun eta gazte hasi berri askok idazten dute), egileari itzuli ohi zaio berregokitzea eskatuz edo dagokion saileko norbaiti (*Uztaro*-n artikulua UEUko sailen arabera sailkatzen baitira) eman ohi zaio birmolda dezan. (**Uztaro**)

- Garrantzi osoa, *Xirrixta*-ren helburua hizkuntz tresnak eskaintzea denez, ezin dugu nolana hiko hizkuntza eman. Horretan ahalegintzen gara, behintzat. (**Xirrixta**)

ZENBAT LANKIDE ETA ZENBAT ORDUTARAKO DITU FUNTZIO HORI BETETZEN?

Galdera honek alderdi informatiboa du alde batetik, hots, de facto zenbat langile dagoen eginkizun horretan; eta bestetik, aitortzen zaion garrantzi hori zenbaterainokoa den neurtu nahi luke, nolabait bederen.

Erantzunei so, agertzen den errealitatea anitza da oso. Halere, aldizkari gehienek pertsona edo lantalde finko bat dute lan horretarako. Dedikazioaren ordu-kopuruei dagokienez, ordea,

dedikazio osoko langilerik ez dago. Zenbakiko pertsona baten lanorduen erdi-inguruan dabilta aldizkari batzuk; dozena bat ordutik pare bat dozena ordu bitartean, beste batzuk; eta hor-tik behera gehientsuenak. Segurutzat eman daiteke, dena den, aldizkariaren egoera ekonomiko erosoago batek hizkuntz ardu-radunaren ordu-kopurua gehitzea ekarriko lukeela, hizkuntz kalitatearen kontrola areagotzearen.

- Ez dago Aizu!-n zuzenketa funtzio honetara soilik dedikatzen den lankiderik, zuzendariaren eskuetan gelditzen da ardua hori. Arrazoiak? Erabat ekonomikoak, Aizu! aldizkariarentzat luxua izango litzateke horretarako bakarrik pertsona bat edukitzea. Aurretiaz aipatu dugun helburuarekin kontrajartzen da agian egoera hau, baina diru-kontuek agintzen dutenean... (**Aizu!**)

- Hizkuntz arduradun «titulua» daraman pertsona du horretara jarria *Argia*-k. Orduka bere lana neurtzen zaila, dedikazio-erdi bat kontsidera liteke hark ematen duena. Dena den, egun osoko dedikaziorako lana ere badago, pertsona honek hainbatetan nahi baino ordu gutxiago eskain diezazkiokeela aldizkariari. Pertsona horren arrazoiez gain, aldizkaria egiteko prozedurak eta arrazoi teknikoek ere oztopatzen dute (zuzentze-lana azken orduetan metatu egiten da). (**Argia**)

- Bat bakarra eta berrogei bat ordu ale bakoitzeko. (**Bat**)

- Gainerako produktuak (liburuak, bideoak, etab.) ere zuzentzen ditu aldizkaria zuzentzen dituenak. Pertsona baten lanorduen erdira ez da iritsiko hilabetekaria (DIN A formatuko 62 orrialde ditu) zuzentzeko lana. (**Elhuyar**)

- Testuak iristen direnean, bi lagun egoten gara zuzenketak egiten eta ordu kopuru bat finkatzea zaila bada ere, esan dezakegu batz bestea 20 bat ordutan egiten dugula lan hau. (**Emakunde**)

- Lankide bat dago euskararen zuzenketari erabat emana, nagusiki aldizkari horretarako, nahiz eta besteak ere berak zuzentzen dituen. Baina horrezaz aparte orribarrengileak ere artikuluz guztiak irakurtzen ditu eta askotan baita beste zuzen-

keta batzuk egin ere. Arreta bereziaz egiten da azken irakurketa, eta batzuetan zuzenketak, irarkolako frogak etortzen direnean. Ordu-kopuruari ez zaio begiratzen. **(HABE)**

- Berez aldizkariaren ardura osoa bi pertsonaren gainean dago: «Hegats» kaleratzen duen Euskal Idazleen Elkarteko (EIE) idazkari liberatu den Maite Gonzalez Esnalen eta zuzendaritza batzordeak izendatutako kide baten eskuan (ni 1993ko otsailaz geroztik). Bi pertsona hauek gara, tartekako zenbait laguntzarekin, aldizkaria koordinatzen dugunok, eta hizkuntzari dagozkion zuzenketak ere, egitekotan, geuk egiten ditugu, ahal bezala.

Hizkuntz zuzenketen ardura beste inoren esku uztea, garesti ezezik, oso konplikatu ere izango litzateke, lehen esan dugun bezala oso zaila izango bailitzateke zer zuzendu eta zer irizpidez zuzendu erabakitzea, aldizkaria hainbat idazlek idatzitako kolaborazioekin osatu ohi dela kontuan hartuta **(Hegats)**

- Ez daukagu lantalde finkoa zeregin honetarako (hau da, argitalkuntza ez da guretzako egun osoko lana). Hala ere liburuak plazaratzerakoan lau lagun ditugu era honetako (eta beste era bateko) lanetan. Bik erratak zuzentzeari ekiten diote eta beste batek/bik estiloa egokituz egiten dituzte irakurtaldiak. **(Idatz eta Mintz)**

- Ez dago pertsona finkorik euskara zuzentzeko, arazo ekonomikoa dela medio. Eta *Isilik* aldizkari hau bideratzen dabilen lagunetako batek gainbegiratzen ditu, baina oso azaletik. **(Isilik)**

- Lagun bat beti izan dugu finko eginkizun horretarako baina sekula ez osoki. Luxu asiaticoa litzateke hori gure kasuan, *Jakin*-eko lanak ez baitu justifikatzen lanpostu hori. Lan hori orduetan kalkulaturik, gaur egun dozena bat ordutik gora behar du zenbaki bakoitzak. Lehen dezenteghiago. **(Jakin)**

- Azken bi urteetan *Argia*-ko hizkuntz arduradunak zuzentzen ditu testuak (ez denak, eta horiek aldizkariaren ardura-dunak begiratzen ditu). **(Larrun)**

- Normalean neroni bakarrik aritzen nahiz zuzentze-lanetan, baina inoiz elkarteko beste bazkideren bati ere eskatu izan zaio laguntzeko. (**Senez**)

- *Uztaro*-k euskara-zuzentzaile bakarra du eta langintza horretarako ez du dedikazio finkorik. Artikuluak oso desberdinak dira eta alde handia egon ohi da batetik bestera. Horregatik ez dago dedikazio finkoaz ezer esaterik. Batezbesteko bat nahi izanez gero, aleko 12-15 bat ordu jo litezke zuzentzaileari dagokionean, zuzenketa horiek ordenarean sartzeko behar den denbora kontuan hartu gabe alegia (guztiz begiz jotakoa da, behin ere ez baitugu lan hori neurtu. Izan ere, zuzentzailea ez da UEUko plantilakoa eta ez du kobratzen). (**Uztaro**)

- Zuzenketa lana «Idazlan-Batzordeak» egiten du. Orain arte finkatu ditugun irizpideak kontuan harturik, *Xirrixta*-ko bi lankideok egiten dugu lehen zuzenketa, baina Idazlan-Batzordeak du azken hitza. Talde honetan, haurraren eta hizkuntzaren munduan lan egiten duten eskualde guztietako lagunak biltzen ditugu, testuetan euskara ulergarri eta aberatsena lortzeko asmotan. Partaide guztiak musu-truk etortzen zaizkigu. Zaila da ordu-kopurua zehaztea, esan daiteke aldizkari bakoitzak (20 inguru orrialde zuzentzeko) 12 inguru orduko lana hartzen duela, gureak eta idazlan-batzordeko lanak elkarturik. (**Xirrixta**)

HISTORIA TXIKI BAT: IRIZPIDEETAN ZEIN JOKABIDETAN IZAN AL DU ALDIZKARIAK ALDAKETARIK?

Nahiz eta jakin zenbait aldizkari ez dela horren jaio-zaharra, aldizkarion historian, handi eta txiki, gazte eta aspaldiko, zein aldaketa egon den jakitera dator galdera. Ikusten da garbi erabateko aldaketarik apenas egon dela. Irizpideak mantendu egin dira gehienbat eta zenbaitetan zehaztu. Jokabidetan, aldiz, neurri konkretuak hartzearen aldekoa izan da eboluzioa.

- Historia egiteko orduan helburua hamabi urtetan zehar mantendu egin dela gogoratu behar dugu. Beraz, zuzenketak egitean izan dugun irizpidea ere bere horretan mantendu da, hots, euskara erraz eta argian kaleratzea aldizkaria. (**Aizu!**)

- Hizkuntz alorrari beti erreparatuagatik ere, duela gutxira arte ez zuen inork lan zehatz hori egiten, eta egin izan duenak ez hori bakarrik, behar hainbat denbora ezin eskainiz. Duela lauzpabost urte pertsona batek egiten zuen lana, beste zenbaitekin batera, baina nahiko modu zehatzean. Azken bi urteetan pertsona bat jarri da soilik lan horren egitera.

Irizpideen aldetik, noraeza izan da ezaugarri nagusia. Zuzentzen zuten pertsonen ezagutza eta lor zitezkeen alor honetako lanetan oinarritzen ziren irizpideak: Euskaltzaindiaren ebazpenak, HIZPAL... Beti ere Euskaltzaindiaren ebazpenei eta aholkuei jarraituz, urte askotako hutsunea betetzen «Euskaldunon Egunkaria»ren sorrerak laguntza handia ekarri zuen, bertan ezarritako irizpideak nagusitu egin direlarik. (**Argia**)

- Aldaketa nabarmenik ez dugu azpimarratzeko. Lehendabiziko zenbakietan beste zuzentzaile bat izan zuen aldizkariak, eta horrelako kasuetan zuzentzailetik zuzentzailera izan ohi diren irizpide aldaketak besterik ez da izan, gehienez ere. (**Bat**)

- Zuzenketak egiteko irizpideetan aldaketa handirik ez da izan denboran zehar. Euskaltzaindiaren arauak errespetatu dira beti eta Euskaltzaindiak arau edo gomendio berriak atera ahala aplikatu egin dira. Hitzen formei buruz HIZPAL taldearen zerrendak erabili dira eta terminologia teknikoari buruz UZEIren hiztegiak. Horietan izan den eboluzioaren parean joan gara gure aldizkari-zuzenketan. Azkenaldian *Elhuyar*-en «Pertsona-izenak». «Munduko leku-izenak» eta, batez ere, «Hiztegi Entziklopedikoak» eragin handia izan dute. (**Elhuyar**)

- Euskararen tratamentuari buruz, aldizkariak irizpide berdina mantendu du beti: ale guztietan %30a euskaraz eginez. Testuak gazteleraz direnean, sarrera eta lehiatilak euskaraz ateratzen dira eta alderantziz. Inkestak direnean, berriz, jendearen erantzunak erdibanatu egiten dira: erdia euskaraz eta beste erdia gazteleraz argitaratzen dira.

Ahal den neurrian lan guztiak hizkuntza errazean egiten saiatzen gara. (**Emakunde**)

- Hasierako irizpidea, eta orain arte aldatu ez dena, ildo bikoia dela esango nuke: alde batetik, aldizkaria euskara ikasten ari denarentzako da, eta, bestetik, baturanzkoa, baina ahalik eta ahozko euskaratik hurbilen egon daitekeen hizkera sartzen saiatu gara beti. (**HABE**)

- Ez handirik behintzat. (**Hegats**)

- Gure irizpideak hizkuntz irizpideekin lotuta datoz. Aintzat hartzen dugu, lehenengo eta behin, Bizkaian, bizkaieraz sorturiko literatura. Zaharra zein berria.

Hasiera baten hizkuntz aldeko nolabaiteko estutasuna igartzzen zen (ortografia zela, hitzen forma zela, eta abar...). 80. hamarkadan grafian behintzat Euskaltzaindiaren arauak hartzea erabaki genuen, euskararen batasuna horretan agertu gurean, eta garai hartako bizkaierazale askoren iritziaen aurka. Deklinabide eta aditz kontuetan bizkaiera bai, baina euskara orokorretik hurbilago zeuden formak promozionatu genituen.

Batetik bestera ibili ostean, eta Bizkaieraren idatzizko arauak (1983) argitara eman zirenetik, Bizkaiko *koiné* horren alde egitea erabaki zen, inplizitoki. (**Idatz eta Mintz**)

- Mota honetako lehen planteoa egitearen meritua du *Jakin*-ek. 1964 urruti hartan *Baionako Biltzarraren Erabakiak* bere egin zituen *Jakin*-ek, hainbat idazleren haserrearekin. Honela zioen *Baionako Biltzarraren Erabakiak* argitaratzean *Jakin*-ek jarri zion sarrerako pasarte batek: «Hemendik aurrera, nahiz idazleak erabaki hauek gorde ez, eta artikuluak lege hoiek alde batera utzita igorri, *JAKIN*-eko zuzendaritzak zuzendu egingo ditu».

Geroztik, normalizazio-izpiritu berarekin jarraitu dugu: arauak aldatu dira, eta, noski, arau-egokitzailak. Azken 15 urteotan hauek izan dira, hurrenez hurren, gure «zuzentzaile» nagusiak: Jose Antonio Aduriz, Pello Huizi, Andoni Sarriegi, Jon Bergaretxe eta, gaur egun, Jabier Agirre. (**Jakin**)

- Azken aldian saiatu gara irizpide batzuk zehazten, eta hauexek izan daitezke: euskara aldetik ahalik eta gutxien uki-

tzen ditugu testuak, soilik akats nabarmenak zuzenduz, eta ahal den guztietan egilearekin komentatuz egin nahi ditugun aldaketak. Oro har testuak oso gutxi ukitzen dira.

Egiten diren aldaketak ortotipografia aldetikoak izaten dira (komatxoak, kurtsibak, letra larriak...), eta testuaren bame-kohereziaz dagozkionak: mugagabeak edo zenbakiak, esaterako, ez ditzala hiru modu desberdinetan erabil testu berean).

Elkarrizketa transkribatzerakoan erabiltzen ditugu irizpide propioak, *Argia*-rako aipatutakoak, baina beti ere elkarrizketatuak esan duen modua errespetatuz (tokian tokiko eta gaiaren inguruko xehetasunak...). (**Larrun**)

- Nire zuzendaritza-aroi dagokionez, ez nuke esango irizpide-aldaketa nabarmenik gertatu denik zuzenketetan, eta, neroni izanik zuzentzaile nagusia, atal, artikulua eta idazle guztientzat irizpide berberak erabili izan ditut. (**Senez**)

- *Uztaro* oso aldizkari gaztea da. Horregatik irizpideetan ez du orain arte aldaketa nabarmenik izan. (**Uztaro**)

- Gure aldizkariaren «bizialdia» nahiko txikia da, 20 hila-betekoa. Hasieratik hona aurki daitekeen aldaketa izan daiteke itzulpen askok zuten «inkotasuna» ezabatzen saiatu gara, beti ere hauraren ulermena helburu. (**Xirrixta**)

SAIL EDO ATAL GUZTIETAN IRIZPIDE BERTINA ERABILTZEN AL DA?

Euskara batua ofizialki hartu izanak ez du nahitaez orrialde guztietan irizpide berbera aplikatzea esan nahi. Aldizkari batzuk bai, horiek lehen orrialdetik azkeneraino neurri berean erabiltzen dute hizkuntza. Beste batzuk, gehientxoan, sailari egokituriko tratamendua dute, batek euskalkia errespetatuz, beste batek idazkera, hirugarren batek gai-mota aintzat hartuz.

- Dena den, nahiz eta oro korrean euskara erraza izan aldizkarian erabiltzen dena, mailaketa ez da bera atal guztietan, horrek zuzenketak era desberdinetakoak izatea eragiten duelarik.

Bestalde, eta helburua kontuan izanik logikoa denez, *Aizu!*-n euskara batua besterik ez da erabiltzen, *Ez dago «Mitoak, eta kitto»* atalean ezik (honetan J.M. Barandiaranek bildutako kontakizun batzuk agertzen dira bizkaieraz idatziak, beti ere batura itzultzen direlarik). (**Aizu!**)

- Aldizkariak hizkuntz batasuna azal dezan irizpide nagusietakoa da guretzat, eta horrek aldizkari osorako balio du. Hizkuntza aldetik aldizkari osorako irizpide berak erabiltzen ditugu, guk egindakoak ez diren testuak salbu. *Argia*-tik kanpoko idazleen lanak (zutabeak, iritzi artikulua...) ez ditugu irizpide berekin zuzentzen. Ortotipografia kontuak zuzentzen ditugu (komatxoak, kurtsiba...), eta hizkuntz aldetik ez dugu testua ukitzen, testuan akats nabarmenen bat topatzen ez dugun heinean, hauek zuzentzera jotzen baitugu. Idazle horren eta gure artean lankidetzeta finkorik badago, saiatzen gara berekin hizkuntz alorreko hainbat gauza finkatzen, gure irizpideen arabera idatziak edo zuzenduak izan daitezen: siglak, lekuizenak... Azken hau, hala ere, salbuespena da, erredakziotik kanpoko idazleen testuak eskuarki etorri bezala argitaratzen baititugu. (**Argia**)

- Bai. (**Bat**)

- Aldizkarian sail edo atal guztietan irizpide bera erabiltzen da. (**Elhuyar**)

- Sail guztietan irizpide berdina erabiltzen da bereizitasun batzuekin: emakumeen elkarteei eta ikuskizun eta liburuen kritikei buruzko orrialdeetan, testu bat euskaraz bada, bestea gazteleraz egiten dugu, bi hizkuntzen arteko berdintasuna mantentzen saiatuz. (**Emakunde**)

- Etxeko eta «konfiantza» handiko kanpotarren lanetan, bai, eskua sartzen da, baina izen handikoen edo hain «lagun» ez diren lanak gutxiago orrazten (lardaskatzen?) ditugu.

Eskarmentua badugu eta badakigu zenbaiti ez zaiola gus-tatzen «beren» moldeak aldatzea. Baina normalean ez da arazorik izaten. (**HABE**)

- Ez dago sail edo atal finkorik. Ale mota ezberdinak kale-ratzen ditugu: jardunaldietako hitzaldi eta mahainguruen bildumak, gai monografiko baten inguruko aleak, lan solteak biltzen dituztenak... Ale mota batetik bestera ez dago inolako irizpide edo jokabide aldaketarik euskararen zuzenketari dagokionean. (**Hegats**)

- Atal batzuk modu berezian hartzen ditugu. Sarri askotan material etnografikoa edo folklorikoa erabiltzen dugu, eta halakoetan herri-hizkeratik hurrago moldatzen ditugu egiturak, baina beti zita moduan hartueran. Aipamen literalik egiten ez dugunean herri-hizkera hori literaturizatu egiten dugu. (**Idatz eta Mintz**)

- Ahal dela idazlearen euskalkia eta idazkera erespetatzen ditugu eta oso akats nabarmenak ez badira behintzat, bere horretan uzten dugu. (**Isilik**)

- Aldizkariaren sail zein atal guztietan irizpide eta jokabide berak erabiltzen dira, nahiz eta sail txikitxoetan «tolerantzia» gehixeago onartu. (**Jakin**)

- Sail eta atal guztietan irizpide berdina erabiltzen da. Hala ere, zenbaitetan artikuluen gaia oso berria edo guztiz berria izan ohi da euskararentzat. Horrelakoetan, irizpide lasaiagoa erabili ohi da terminologiari dagokionean. (**Uztaro**)

- Bai. Hala ere, aldizkari bakoitzean eta hilabetetik hilabetera, zenbait zonaldetako hitzen erabilpena orekatzen saiatzen gara. Adibide errazena emateko, *erran/esan*, *guzi/guzti*, *ikuitu/hunkitu*... Haurrak, hitz horiek ulertu arren, irakurketa eroso behar du, osotasuna ulertzeko, beraz, erreferentzia sendo batzuk utzi behar zaizkio. (**Xirrixta**)

IDAZLE ETA EUSKARA-MOTA GUZTIEKIN IRIZPIDE BERA?

Aurreko erantzunetan ikusten da eta hemen ere bai, salbuespen bat baino gehiago dagoela, «lagun» diren eta ez direnak beréztuz, eta berdin kanpoko eta barruko idazleak. Halere, denetan irizpide bera ezartzearen aldekoa da gehientxoena.

- Zuzenketak egiterakoan idazle eta euskara-mota guztiekin irizpide bera erabiltzen dela aipatzea besterik ez lehenengo puntuari amaiera emateko. (**Aizu!**)

- *Argia*-ko lankideei euskara batua soilik onartzen zaie, ahalik eta aberatsena eta anitzena izan dadin saiatur. Kanpoko idazleei ez zaie hizkuntz aldetik baldintzarik jartzen. (**Argia**)

- Bai. (**Bat**)

- Bai. (**Emakunde**)

- Ez, noski. Baina ez dago arau finkorik ere. Kasuan kasu-koa ikusi behar. Dena den, argi dago, adibidez, Iparraldeko idazleei batuari ez dagozkion aukera eta forma asko onartzen dizkiegula. Azken finean, ezer zuzentzekotan ere akats nabar-menak baino ez baititugu zuzentzen, inolako dudarik izateko zirrikiturik uzten ez dutenak. (**Hegats**)

- Errespetatu egiten dira idazleen hizkuntz irizpideak, eurek euren eskuz bialduriko lanak direnean. Idazle zaharren kasuan helburuarneko aldizkatiko atalaren arabera egiten da egokitzeta: batzuetan, (dibulgaziorako pasarteetan) testua ahalik eta gehien hurbiltzen dugu gaur eguneko erabileretara; beste batzuetan, (helburu filologikoa nagusi denean) transkribapen hurbilekoetara jotzen dugu.

Autorearen zuzeneko idatzia ez bada, bai. (**Idatz eta Mintz**)

- Edozein idazle eta euskara-motarekin ere irizpide bat bera da nagusi. Historiari begiratur, salbuespentxo bat edo beste egin izan dugu. Gogoratzen naizela, Manuel Lekuona eta Antonio Zavala idazleen bertsolaritzari buruzko bi artikulu jaso bezala argitaratu genituen, hitzaldi sail bat argitaratzera aurretiaz konprometiturik geundelako. (**Jakin**)

- Oro har, idazle- eta euskara-mota guztiekin irizpide bera erabili ohi da. (**Uztaro**)

- Bai, aurreko puntuaren zehaztasunak kontuan harturik. (**Xirrixta**)

EUSKARA BATUA BAKARRIK ONARTZEN?

Batua bakarrik onartzen duten gehienen ondoan, badira bestelako jokabideak ere: erabaki gabe daukatenak, euskara «bil-dua»ren zaleak, etab. Teoriaz da hori, zeren eta praktikan ia beti euskara batua soilki erabili ohi da, salbuespenak salbuespen.

- Bai. **(Bat)**
- Euskara batua besterik ez da onartzen. **(Elhuyar)**
- Normalean, euskarazko artikulua euskara batuan bidaltzen dizkigute baina euskalkiren batetan ere bidali izan dizkigute eta oinarrizko testua mantentzeko irizpidea dugu nagusi. **(Emakunde)**
- Batua ez ezik beste euskalkiak ere teoriaz onartzen dira, baina ez da horrelakorik etortzen eta guk geuk ere ez dugu arlo hori lantzen, tamalez. Bakar-bakarrik bertso eta abestien sailean azaltzen dira euskalkiak noizbehinka. **(HABE)**
- Ez. Idazle guztiei zabalik dago aldizkaria eta idazleak erabaki behar du zein euskara mota edo zein euskalki erabili. **(Hegats)**
- Euskaraz moldaturiko testuak onartzen ditugu, batua barruan dela. **(Idatz eta Mintz)**
- Euskara batuaz idazten digute euskaraz idazten dutenek, edota bestela, itzulpenak, euskara batuaz egiten ditugu noski. **(Isilik)**
- Euskara batua eta estandarra erabiltzen du *Jakin*-ek. *Jakin*-en ustetan hizkuntz normalizazioaren premia are handiagoa da eskolatik igaro ez den hizkuntza batean. Eskolako maisuarena egin beharra izan du hainbat aldizkarik, euskararen onetan. Egia esan, idazle gehienek beharrezkoa dute orraztapena. Eta aldizkariak irakurle sufrituari begirunea zor dio: kaltegarri da gauza bera mila modutara alfer-alferrik eskaintzea. Urtetan noraezean ibili den idazle eta irakurlearentzat *Jakin* erreferente bat izan da, bere barne-koherentziagatik seguruena. **(Jakin)**

- Idazle gehienek batuan idazten dute, baina onartu onartzen dira beste euskalki batean idatzitakoak ere. (**Larrun**)

- Normalean euskara batuan bakarrik idatzita egoten dira gure aldizkarira iristen diren artikulua. Erabaki gabe dago zer egin bestela gertatuz gero. (**Senez**)

- Euskara batua baino ez da onartzen (Inoiz euskara batuan ez zegoen artikulurik iritsi da, *Jakintza Baitha* taldeko partaide batena adibidez, baina horiek euskara batuan jarri dira). (**Uztaro**)

- Aditzean eta joskeran euskara batua dugu oinarri. Hiztegiari dagokionez, euskara «bildua» dugu helburu, euskalki guztiek zer eskainirik badute eta. (**Xirrixta**)

ZUZENTZAILEAREN JOKAMOLDEA

ZER NEURRITAN «ESKUA SARTZEN» DU ZUZENTZAILEAK:
ORTOGRAFIAN, TERMINOLOGIAN, JOSKERAN...?

Zenbat eta zertan egin ohi duen zuzenketa-lana hizkuntz arduradunak, horra galdera. Zehatzak eta ongi bereiztuak izan dira erantzunak. Joskerak eta ortografiak ematen dute lanik handiena; eta terminologiak, ondoren. Aipatzen dituzte, bestalde, hitz-elkarketarena, puntuazioarena, marrazkoarena, estiloarena, etab.

- Eskua neurri eta atal guztietan sartzen dela esan dezakegu, beharra gehienbat joskeran nabaritzen delarik. Zer esanik ez, *Aizu!*-ra askotan itzuli beharreko artikulua heldzen zaizkigu orijinalean gaztelaniaz daudelako. Itzulpenek, beraz, erakusten dituzte askotan zuzendu beharreko akatsak. (**Aizu!**)

- «Esku sartzeko» eskubide eta aukera guztia dut, ortotipografia, ortografia, joskera, terminologia eta alor guztietan, beharrezkoa izanez gero noski, zuzenketa eginez. Baita estilo aldetik ere beharrezkoa irudituz gero, nire ezagutzaren neurrian ere kazetari alorra kontuan izan behar dut. (**Argia**)

- Zoritxarrez denetan sartu beharra ikusten dugu. (**Bat**)
  - Maila askotan «sartzen» da eskua. Lehenik eta behin akats gramatikalak zuzentzeko. Erdarakadak eta joskera-arazoak maiz izaten dira. Terminologia ere zaintzen da. Ortografian, morfosintaxian, aditzaren komunztaduran, hitz-elkarketetako marratxoan eta abarretan ere errepassoak eman behar izaten dira. (**Elhuyar**)
  - Ortografia aldetik akatsak badira zuzenketak egiten ditugu beti. Beste kasuetan, berriz, hortxe ibiltzen gara, hala nola korapilotik atera nahian, inoren suszeptibilitateak ikutu gabe. Adibidez, jostera zailak direnean, errazten saiatzen gara eta terminologi kontutan berdin. Testuaren ulermena korapilotsua gerta ez dadin, beraz, sintaxi aldetik ere «sartzen dugu eskua», baina normalean ez dira gure kontura bakarrik egiten diren aldaketak, egileari eskatzen baitiugu bere iritzia. (**Emakunde**)
  - Etxeko lanetan joskeran, ortografian eta estiloan, ordena horretan, egiten dira zuzenketak; normalean asko ez, idazleak, onerako edo txarrerako, jarri egiten baitira jokamolde batera.
- Kanpotikako lanetan normalean ortografian eta puntuazioan batipat.
- Zutabe* aldizkarian, berriz, joskera eta terminologia (gaia dena delako) izaten dira zuzengai. Eta zenbaitetan dezente sartu behar izaten da luma. (**HABE**)
- Sartzekotan, errazago ortografian edo terminologian, eta oso-oso nekez joskeran, non eta erdarakada nabarmen bat agertzen ez den. (**Hegats**)
  - Ortografi akats nabariak daudenean zuzendu egiten ditugu. Autorea, gure iritziz, «ziurra» denean goitik eta behera errespetatzen zaio testua. Beste kasu batzuetan joskera aldeko ukituak egitera heldu gara. Terminologia, gehienbat, errespetatu egiten da. (**Idatz eta Mintz**)

- Ortografian eta joskeran gehienetan, zeren eta gai espezifikokoak izaten direnez terminologia beretsua erabiltzen baitugu gehienok. (**Isilik**)

- Aldizkariak ematen didan askatasun eta lizentziak aprobetxatuz, behar den guztian sartzen dut, nire ustez gaizki daudenak zuzentzeko. Baina oro har, eta autore batetik bestera dauden desberdintasunak kontuan hartuz ere, gehienbat ortografian, terminologian ere dezente eta joskeran zertxobait gutxiago (*Jakinera* artikulua bidaltzen dituztenen kalitatearen seinale). (**Jakin**)

- Aurreko atalean erantzun ditugu honi dagozkion gauza asko, baina gehituko nuke testuen ulerterraztasun aldetik egiten ditugula, egitekotan, zuzenketa edo aldaketak. Hainbatetan idazkera trinkoegiko testuak iristen dira, eta saiatzen gara testu horiek ulerterrazagoak egiten. (**Larrun**)

- Zuzenketa gehienak ortografiari eta sintaxiari dagozkienak izaten dira, agramatikaltasunak zuzentzeko nagusiki; halere, f o m n t o akatsak (letra etzanak, beltzak, sangratuak, etab.) ere zuzentzen edo, hobeto esanda, bateratzen saiatzen naiz, nolabait osotasuna emateko berez idazle desberdinek sortutako testuei. (**Senez**)

- Ortografian eskua hondoraino sartzen dut. Terminologian gutxiago. Joskeran eskua ez sartu nahiago dut, baina joskera desgokia edo oso iluna denean aldaketak egiten ditut; baita pasarte osoak berridazteraino iritsi ere zenbaitetan. Puntuazio-markak ere zuzendu ohi ditut. (**Uztaro**)

- *Ortografian ez dugu inoiz arazorik izan.*

Terminologian, euskalkien hitz bereziak onartzen ditugu, hitz esankorrak iduritzen bazaizkigu, baina ulertezinak gertatzen badira zenbait haurrentzat, sinonimo bat eransten dugu makoen artean. Honetan, eta testuaren ulermenerako lagungarri bada, ez dugu erdarakaden beldurrik. Haurrek ulertu behar dute.

Aditza ez bada batuaz, aldatzen dugu.

Joskera batzuetan aldatu behar izaten dugu.

Orokorki, zenbait aldaketa ezartzen dugu hizkuntza aberastu daitekeela iduritzen zaigunean. (**Xirrixta**)

IDADZLEARI ONIRITZIRIK EDO ONARPENIK ESKATZEN AL ZAIO?

Normalean ez zaio idazleari oniritzirik edo onarpenik eskatzen. Aurretiazko oniritziarekin jokatzeko dute aldizkariak. Baina ez beti. Idazlea berriro kontsultatu beharra izaten da inoiz, zuzenketa-motak hala eskaturik, pasarte edo esaldiren bat ongi ulertzen ez delako, eta honela.

- Gehienetan eskatzen da idazlearen oniritzia, badaezpada. Ez minberakorrak direlako, agian ulertzen ez den beste zerbait esan nahi izan dutelako baizik. (**Aizu!**)

- Saiatzen naiz zuzenketak egiten testua idatzi duena aldamenean dudala, hartara idazlea jabetzen baita egindako zuzenketez eta horren arrazoiez. Komunikazio honetan, noski, elkarrekin egiten ditugu zuzenketak. Azken hitza nik dudala, iritzia eskatzen zaie, eta kontuan hartzen.

Argia-tik kanpokoei ez zaie, esan bezala, zuzenketarik egiten, eta inoiz eginez gero eskatzen zaie oniritzia. (**Argia**)

- Ez. (**Bat**)

- Idazleari normalean ez zaio oniritzirik edo onarpenik eskatzen. Badakite aldizkarian ateratzeko testu guztia errepassatzen dela eta batzuetan gramatikalki gauzak ongi egon arren produktu homogenoa lortzearen mesedetan aldaketak egiten dira. (Ez da ahaztu behar aldizkari berean hogeiren bat pertsonak edo gehiagok idazten dutela, bakoitzak bere estilo eta joerak dituelarik, eta artikulua guztientzat irakurlea bat bakarra izaten dela). (**Elhuyar**)

- Gure inguruan dabilzanek emana dute beren oniritzia eta apenas kezarik izan den urte hauetan guztietan, oso konta ahalak. Esan beharrekoa da inoiz artikuluren edo idazkiren bat betatua ere izan dela bere euskara traketsarengatik eta hala

beran idazle edo itzultzaile izan nahi zuten batzuk ere. Ez dira asko, baina badira. (**HABE**)

- Gure lan egiteko modua kontuan izanda, luxu handia izango litzateke hori beti egin ahal izatea. Dena den, oso konplikatu ez den kasuetan egiten dugu inoiz edo behin, baina ez derrigor bete beharreko arau gisa, ezta hurrik eman ere. (**Hegats**)

- Ortografiaz kanpoko aldaketak egitekotan, bai. (**Idatz eta Mintz**)

- Eta aldaketaren bat egiterakoan idazlearekin adostasunera iritsi ondoren egin ohi dugu. (**Isilik**)

- Idazleari normalean ez zaio oniritzirik eskatzen, ezta zuzendutakoaren onarpenik. Aski ezaguna da *Jakinek* artikulu guztiak berrikusi egin ohi dituela eta ezagunak dira, baita ere, zuzenketa-irizpideak. Arazo oso-oso gutxi izan dugu idazleekin. Askok zuzenketa eskatu eta eskertu egiten dute, hori da egia. (**Jakin**)

- Ahal dela idazlearen oniritziarekin (aldaketa edo zuzenketa oso txikia bada, edo ortotipografi alorrekoa, ez dugu oniritzirik eskatzen, ez bada oso harreman hurbil eta azkarra dagoela). (**Larrun**)

- Egiten den zuzenketa-motagatik ez zait inoiz beharrezkoa iruditu idazlearen oniritzia eskatzea. (**Senex**)

- Nik ondo ulertzen ez ditudan esaldi edo pasarteetan egileari galdetzeko esaten diet UEUko bulegokoei eta horrela koetan nire proposamena idatzi ohi dut aparte. Aldaketak normalak badira, hau da, asko ez direnean, ez zaio egileari oniritzirik eskatu ohi. Arazo larriak daudenean bai. (**Uztaro**)

- Jatorrizko testua bada, idazleari adierazten diogu aldizkariak dituen helburuak, eta badakite, eta onartzen dute, horren arabera aldaketak ezarri ditzakegula. Itzultzaileen kasuan, gauza bera. Gure itzultzaile batzuk idazlan-batzordekoak dira, eta gure jokamoldea ongi ezagutzen dute. (**Xirrixta**)

NON DUZU ZUZENDU-BEHAR GEHIENA: DEKLINABIDEAN, ATZIZKINETAN, ADITZEAN, JOSKERAN, HITZ-ELKARKETAN, MARRAREN ERABILERAN, TERMINOLOGIAN, TXUKUNTASUNEAN, ESTANDARIZAZIOAN...?

Zuzentzailearen lanik handiena, aurreragoko erantzunean bezala, ortografian eta joskeran dago. Bestelakorik ere aipatzen da zehatz eta mehatz, hala nola, txukuntasuna, estiloa, terminologia, lexikoa, deklinabidea, puntuazio-markak.

- Zuzenketa gehienak txukuntasun, estilo eta estandarizazio-mailan egin behar izaten dira: errepikapenak saihesteko, testua ahalik eta aberatsena izan dadin, gure irizpideei egokituia, irakurterraza eta arina... Burukomin handia, dena den, erdarakadek ematen dute. Aditz eta deklinabideetan arazo handirik gabe (mugagaberen bat edo beste), joskerak behar izaten du begiradarik. (**Argia**)

- Batez ere joskeran eta terminologian. Joskera desegoki asko ikusten dugu eta bestetik hegoaldekoak bestaldekoak zeharrahaztuta ditugula dirudi. Bestela zaila da ulertzen zenbat erdal hitz —euskarazkorik egonda— labantzen zaigun idazkietan. (**Bat**)

- Zailtasun gehienak ortografian, puntuazioan, deklinabideetan eta atzizkietan sortzen dira. (**Emakunde**)

- Zuzendu beharrekoak izaten dira hurrenez hurren: erdarakada nabarmenak, joskera, marraren erabilera, puntuazio-markak, hizkuntz pobretasuna. (**HABE**)

- Askok alda daiteke kasuaren arabera. (**Hegats**)

- Zuzenketa gehienak, errata normalak alde batera utzita, ortografian egin behar izaten ditugu. Hortik gora beste zereginik ez dagoenean. (**Idatz eta Mintz**)

- Arestian aipatu dudanez, joskeran eta ortografian. Eta azken aleotan aldiz, marraren erabilera izan ditugu akatsik gehienak (administratzaoren ustez noski, zeren eta hori dela medio ez baitigute subentziorik eman). (**Isilik**)

•— Deklinabidean: sarritan, mugagabearen kasuan bati-pat.

— Atzizkietan: noizean behin, -zio behar duenean autoreek ematen dituztenak (-keta, -kuntza, -pen, ...) zuzentzen.

— Aditzean: ez hainbeste. Tarteka-marteka.

— Joskeran: autore arabera. Batzuk nahiko kaskarrak dira, eta horien lanetan maizago.

— Hitz-elkarketan (eta marraren erabileran). Oso-oso maiz. Nik uste *Jakin*-en urtetako tradizioari jarraituz (eta ni neu ere oso marrazalea izaki) hemen egiten ditudala zuzenketarik gehien.

— Te minologian. Segun. Eremua finkatu samarturik badago (lehendik hiztegiak edo daudelako) beldurrik gabe sartzen dut eskua, termino estandarrak (bere muga guztiekin) hobetsiz.

— Txukuntasunean. Ulermena erraztea, eta irakurketa errazago egitea esan nahi bada, bai, saiatzen naiz alde horretatik ere. (**Jakin**)

• Te minologiari edo lexikoari dagokienez, ez naiz inolako hitzik aldatu zale, egilearen aukera delako hori; egiten diren zuzenketa bakarrak hitz horiek Euskaltzaindiak emandako irizpideen arabera moldatzea izaten da. (**Senez**)

• Zuzendu-beharrik handiena ortografian (maileguen idazkeran adibidez) eta marraren erabileran (UEUk argitaratzen dituen testuetan marra erruz erabiltzen da, UZEI eta *Elhuyar*-en testuetan bezalaxe) egon ohi da. Ondoren deklinabidean (Euskaltzaindiaren gomendio berrietan: batean/batetan, batzu/batzuk...) eta terminologian. Aditzean apenas egoten den zuzendu beharra. Joskeran eta puntuazio-marketan ere egoten da lanik franko zenbaitetan, baina hau zenbait artikulutan bakarrik. (**Uztaro**)

• Jasotzen ditugun testu gehienak zuzenak dira. Aldaketak, Euskal Herriko haur guztien ulermena lortzeko asmotan egiten ditugu. (**Xirrixta**)

HIZKUNTZ AUTORITATEAK ETA LAN-TRESNAK

ZEINTZUK DIRA ZUK GEHIEN ERABILTZEN DITUZUN ERREFERENTZI EDO KONTSULTA-MATERIALAK. (*Aipa zehazki, mesedez, eta, ahal baduzu, erabilpenaren mailan ordenatuz*).

Hizkuntz arduradunak teorikoki eta praktikoki erabili ohi dituen materialez interesatu gara hemen. Bereziki interesatu ere, gainera, espreski eskatu baitiegu zehazteko bai erreferentzi obra eta bai beronen garrantzia.

Hogeita hamar bat erreferentzia baditu hizkuntz arduradunak, denak garrantzi berekoak ez badira ere. Lan-tresna dexente du, beraz, eta oker dabil Euskaltzaindiak zuzenki produzituri-koarekin bakarrik aski duela uste duena. Bistan da, bestalde, material guzti hauek ez dutela hizkuntz arduradunaren baitan ez erabilkizun bera eta ez lehentasun bera.

Lehen lekuan Euskaltzaindiaren arau eta gomendioak datoz, hori bai. Baina ez dira aski, askoz gehiago behar du eskuartean zuzentzaileak. Oinarrizko garrantzia dute UZEI eta Elhuyar-eko materialek, Mitxelena-Sarasola, Kintana, Azkue eta Retanaren hiztegiek. Ondotik datoz Adorez taldearen lanak eta Euskaldu-non Egunkaria-ko «Estilo liburua» ere. Laburbildurik: hizkuntz in-tantzia nagusia Euskaltzaindia da, baina ez bakarra, ezta hurrik eman ere.

• Zuzenketak egiterakoan, eta baita testuak idazterakoan ere, honako hau da, batez ere, erabiltzen dugun materiala:

- Europa hiztegia
- Hiztegia 2.000
- Akabo zalantzak! (*Aizu!*)
- Euskaltzaindiaren azken arauak
- Hizkuntza zuzen erabiltzeko arau eta proposamen-bilduma (Kultura saila)
- AEKren itzulpengintza-zerbitzua
- Sinonimoen hiztegia. (*Aizu!*)

• Euskaltzaindiaren ebazpen eta aholkuak, esan bezala, kontuan hartuz, hauxe genuke material nagusia, ordenaren garrantzian edo emanda:

— «Euskaldunon Egunkariaren estilo liburua».

— «Hauta-lanerako euskal hiztegia» I. Sarasola.

Bi zutabe nagusi hauetaz gain, orain gero eta gehiago erabiltzen dugu Euskaltzaindiak hitz elkartuei buruz atera duen liburukia.

Bestalde, aurreko biak nahikoa ez direnean eta gauzak segurtatzeko. «Europa hiztegia». «Elhuyar hiztegi entziklopedikoa»... eta kontsulta moduan hiztegi mardul eta klasikoa: Azkue, K. Mitxelenaren «Orotarikoa»...

Arlo teknikoa gure iturri arruntek ebazten ez dutenean UZEIren hiztegietara jotzen dugu: Biologia (izendegia). Teknologia, Enpresa... Toki izenetarako *Elhuyaren* hiztegia erabiltzen dugu, salbuespen batzuekin.

Euskaltzaindiaren gramatikak baliatzen ditugu lexiko-alorrekoak ez diren beste arazo batzuk gainditzeko. (**Argia**)

• Sarrien *Euskaldunon Egunkaria*-ren estilo liburua. Ostean Adorez 6 hiztegia eta sinonimoena. Gero datoz Euskaltzaindiaren gramatika batzordeak argitaratutako EGLU I eta II. (**Bat**)

• Erreferentzi eta kontsulta-material erabilienak hauek dira:

— Euskaltzaindiak batasunerako emandako arau eta gomendioak

— HIZPALeko zerrendak

— Elhuyar Hiztegi Entziklopedikoa

— UZEIren hiztegi berezituak

— Hauta-lanerako Euskal Hiztegia

— Hiztegia 2000 (Kintanarena)

— Beste zenbait hiztegi (Plazido Mujika, Luis Mari Mujika, Azkue, Retana, Orotariko Euskal Hiztegia, etab.). (**Elhuyar**)

- UZEIk argitaratutako hiztegi teknikoak eta 2.000 hiztegia. (**Emakunde**)

- Euskaltzaindiaren gramatika, arauak eta gomendioak, Hauta-Lanerako Euskal Hiztegia, Azkueren Hiztegia, Idazle Zaharrak oro har, Mujika Zaharra, UZEI, Hizpal, Diccionario de Autoridades, Hiztegia 2000. Jakina da ez dutela denek denerako neurri berean balio, baina horiek dira etxe honetan gehien erabiltzen ditugunak, eta ordena horretan. (**HABE**)

- Euskaldunon Egunkaria-ko «Estilo liburua», Adorez-ekoen «Euskararako hiztegia», Elhuyar zein Lur-en entziklopediak, «Hautalanerako hiztegia»... (**Hegats**)

- Arlorik arlo:

Forma lexikalak zehazteko: Azkueren hiztegia, Diccionario Retana de Autoridades del Euskera, Mitxelenaren hiztegia, Ibon Sarasolaren hiztegia.

Grafia arazoak konpontzeko (transliterazio-arazoak, eta abar), arlo berezietako hiztegia: Hiztegi Entziklopedikoa (Elhuyar), Munduko pertsona-izenak (Elhuyar), Munduko leku-izenak (Elhuyar), Geografidatutegia (EHU), arlo berezietarako UZEI/Euskalterm... (**Idatz eta Mintz**)

- — Euskaltzaindiak Batasunerako eskaini dituen erabakiak (1987).
  - Sintaxiari buruz A. Villasanteren lanak.
  - Estilo liburua (Egunkariarena).
  - Hitz Elkartuen osaera eta idazkera (Euskaltzaindia). (**Isilik**)
- — UZEIko datu-basea. Eta honen barruan integratuak daude HIZPAL, etab. Baita lagunen iritzia ere.
  - Elhuyar-en Hiztegi entziklopedikoa.
  - Kintana: Hiztegia 80 edo 2.000.
  - Sarasola: Hauta-lanerakoa (baina aurrekoei baino kasu gutxiago gaiten diot).

— Beste iturri batzuk ere erabiltzea tokatu liteke (Orotariko, Mujika zaharra, etab.), baina oso kasu puntualetan, eta beti ere aurrekoek kale egiten badidate. (**Jakin**)

- Atal honi dagokionez, *Argia*-ren hizkuntz arduradun moduan esandakoek balio dute. (**Larrun**)

- Kontsultarako, Euskaltzaindiaren gomendio eta erabakiei buruzko argitarapenak eta Ibon Sarasolaren hiztegia erabiltzen ditugu. (**Senez**)

- Lehenik Euskaltzaindiaren gramatika eta gomendio-liburuskak eta UZEIren hiztegiak. Ondoren Hauta-Lanerako Hiztegia eta Elhuyar Hiztegi Entziklopedikoa. Ondoren Kintanaren hiztegia, Orotariko Hiztegia. Azkenik, han-hemenka bildutako hainbat liburu (IVAP, Hezkuntza Saila, Elhuyar, ...). (**Uztaro**)

- Hiztegiak: Ezin daiteke esan bata bestea baino gehiago erabiltzen dugunik. Hegoaldeko haurrei begira, saiatzen gara, nahiz eta ez beti egin, Kintana edo *Elhuyar*-eko hiztegian diren hitzak erabiltzen, horiek baitira guraso erdaldunek ukaiten dituzten hiztegiak. Dena dela, beste hiztegietan hitz interesgarriago bat aurkitzen badugu, ez ditugu esan hiztegi horiek aintzakotzat hartzen.

Erabiltzen ditugunak: P. Lafitte (fr. / eusk.), P. Lhande (eusk. / fr.), Azkue, Eskola hiztegia (*Adorez*), Kintana, UZEIk gaika egin dituenak, Sinonimoak (*Adorez*), Hiztegi Enziklopedikoak (*Lur* eta *Elhuyar*-enak).

Beste: Nahiko interesgarri gertatu zaizkigu azken aldi honetan Eusko Jaurlaritzak egin dituen bi liburu: «Hizkuntza zuzen erabiltzeko arau eta proposamen bilduma» eta «Idazkera liburua». (**Xirrixta**)

ZER ESKATUKO ZENIOKE EUSKALTZAINDIARI? ZER, PRINTZIPIO MAILAN; ZER, JOKAMOLDETAN; ZEIN HUTSUNE IKUSTEN DUZU?

Lau zutabetan bil genitzake galdera honi emandako erantzunak.

Euskaltzaindiari egiten zaion eskari nagusia erabakiak hartzea da, erantzun diezaiola gizartean dagoen hizkuntz arau

eskaerari. Hizkuntza estandar batua osatzeak lehenasuna duela aipatzen da. Gai gehiagotan erabakiak hartzea, gomen - dioak ahalik azkarren arau bihurtzea, abiadura bizkortzea... hona alor honetako gurariak.

Bigarren zutabean arauak ezagutzera emateari dagozkion eskariak bil genitzake. Komunikazio gehiago eskatzen da eta batez ere erabakien berri jakiteko bideak asmatzea. Berri horiek azkarrago, ausartago eta didaktikoago eman beharra aipatzen duenak ederki biltzen du gehientxoenen izpiritua.

Hirugarren eskari-mota disziplinari dagokiona da, harturiko erabakiak bete egin behar direla, alegia. Bete eta betearazi. Gobernuei eskatzen zaie hori, eta Euskaltzaindiari berari, aipatu arauok betetzera behartu ditzala euskaltzainak.

Laugarren zutabe batean bil daitezke eskari zehatzagoak, mugatuagoak. Horien artean sartzen dira premiazkotzat jotzen diren erabakiak (Onomastika, ahozko hizkuntza finkatzea, etab.), irizpide kontuak (iritzi soziolinguistikoak kontutanago hartzea, adibidez), Euskaltzaindiaren lan-sistema bera, eta batez ere azken aldi honetan hartu duen zenbait erabakire n egokitasunaren kritika.

- Euskaltzaindiari zer eskatu? Bada, behin-betirako arauak kaleratzea, nahiz eta ondo dakigun euskararen azterketak jarraitu beharra daukala. Baina gai berberari buruzko iritzi kontrajarriak agertzeak urte batetik bestera ez dio, gure ustez, euskarari inolako laguntzarik ematen. **(Aizu!)**

- Euskaltzaindiari erabakiak eskatuko nizkioke, batasuna emango duten erabakiak. Idaztearekin lotuta dauden sektore oro noraezean gauzkan gaietan ebatzea, hizkuntza estandar batua lehenbailehen osa dezagun. Bestalde, uste dut komunikazio handiagoa beharko litzatekeela akademia eta gizartearen artean, batek bestearen berri izan eta baita gaiak eztabaidatzeko ere.

Bestalde, disziplinaren aldekoak gara; hots, erabakiak hartu eta betetzera, filologo gehiegi baitago Wittgenstein-ek esango lukeen bezala, «ez dakienaz hizketan». Eztabaida eta iritzi oro

onartuta, aldizkariaren alorrean disziplina beharrezkoa ikusten da. Aldizkaritik kanpo, eta hau erredakziotik kanpoko idazleei egoki dakieke, disziplinarena malguago ulertu behar da, eta inolaz ere ez menpekotasun bezala, uste baitut hizkuntza ez dela soilik akademian egiten, aitzitik, egunero darabilgunok osatzen dugula pentsatzen dut. (**Argia**)

- Lehenik eta behin bizkorrago lan egitea, zalantzarik gabe. Gero, erabakikortasun handiagoa, sarriegi beldurrez dihardutela dirudi eta. Ez dut gehiegi atsegin hainbeste gomendio eta hain erabaki gutxi —esateko modu bat da, jakina—. Garrantzitsua deritzot gramatika arloa lehen bait lehen erabakitzeari eta bestetik, bere gaiak direnei buruzko argitalpenen gaineko kontrola ezartzeari, hau da, behin edozeinek gramatika, morfologia, terminologia, edo euskalkiak-batua harremanari buruz argitaratu eta gero laster zahar, erdizka edo erren geratzeko arriskua du eta Euskaltzaindiaren lana ere aldian-aldikoa denez areagotu egiten da arriskua. Horren ondorioz, iritzi gehiegi dago liburuetan eta egokienak zeintzu diren jakitea zail xamar gertatu ohi zaio zaletuari. Labur esanda, gure arlo honetan maiz hari askatuz mataza sendoa egin nahian dihardugulakoan gaude. (**Bat**)

- Epe laburrerako eta orain guk esku artean dugun geure produkzioa bideratzeko premiazkoena, hitzen formak estandarizatzea litzateke. Arlo horretan, besteak beste, garrantzitsutat jotzen dugu Onomastika (bai Exonomastika eta bai Endonomastika) bateratzea. Orain arte Euskaltzaindiak argitaratutako erabakiak (Endonomastikan batez ere) baliagarriak dira, baina esparru zabala denez gero, urrats batzuk gehiago ematea komeniko litzateke. Hau da, Euskaltzaindiak Cuba, Atenas, Cristobal Colon, Carlos, Haritschelar, etab. euskaraz nola idatzi behar diren esan beharko luke.

Halaber, orkestra ala orkesta, notario ala notari, etab., nola idatzi behar ditugun ahalbait azkarren erabakitzea eskatuko genioke.

Euskararen dinamika gizartean azkartuz doa eta dinamika hori bideratzeko Euskaltzaindiaren abiadura ere apur bat bizkortzea ona litzateke. (**Elhuyar**)

- Behar bada, kazetaritzan hizkuntzaren erabilpenari buruz zenbait aholku eta irizpideak finkatzea. Bestalde, interesgarria izango litzateke Euskaltzaindiak finkatutako arauak eza-gutaraztea, sarritan ez baitugu informazio handirik. Arau horien barne sartu beharrekoa ere, euskararen erabilpen ez sexistari buruzko irizpideak dira. (**Emakunde**)

- Euskaltzaindiari eskatuko nioke:

Lehenengo, ahal bada behintzat, ahozko euskararen ildo nagusiak aurki eta finka ditzala, hori gabe ez baitago euskara baturako bide ziurrik.

Bigarren, erabakiak maizago eta gai gehiagotan har ditzala, nahiz eta zenbaitetan hutsegiteko arriskua badagoen; gure hizkuntzarena bezalako egoera normaldugabeetan arauak eta gomendioak azkar hartzea munta handiko jokabidea dela uste dut. Eta erabaki horien berri zabaltzen saia dadila bai baitirudi askori ez zaizkiola iritsi ere egiten.

Hirugarren, ahaleginean saia dadila gobernuek Euskaltzaindiaren erabakiak bere egin ditzaten eta arau-indarrez betearazi, gutxienez beren esparru ofizialetan. Beharbada eta tamalez amets hutsa izango da nire hau.

Laugarren, euskaltzainek berek bete ditzatela beren idazki partikularretan Euskaltzaindiaren arau eta gomendioak. (**HABE**)

- Betikoa eskatuko nieke: ahalik eta erabakirik gehien hartzea, behin betikoak ahal bada, eta erabaki horien berri gizarte osora egoki eta txukun zabaltzea. Jokamoldeei dagokienez, gizartetik gertuago egoteko eskatuko nioke Euskaltzaindiari, eta neurri batean hori lortzen hasia dagoelakoan nago, azken fitxaketen bidez batez ere (Pello Salaburu, Miren Azkarate, Xabier Kintana...). (**Hegats**)

- Erreferentzia zehatz eta finkoen hutsunea nabarmena denez, *arauen zehaztasuna*; gomendioak ahalik eta azkarren arau bilaka daitezen.

Gizartean dagoen hizkuntz arau eskaerekiko erantzun eskasa eskaintzen duela iruditzen zait.

Euskaltzaindia batetik eta gainontzeko argitaletxe, erakunde etab.en arteko *irizpide bateratu* baten falta. Deskoord inazio nabarmena. (**Isilik**)

- Atrebentzia handia ez bada, eta lasai-lasai esanda, ea behingoz «aklaratu» eta «zerutik» jaisten diren. Azkenaldian hartu dituzten erabaki asko eta asko nik neuk ezin ditut ulertu. Jendeak erabiltzen duenaren kontrakoak izaten dira askotan hobetsitako aukerak, erabakiak puntualegiak izaten dira, ez da ahozko tradizioa nik uste behar adina baloratzen. (**Jakin**)

- Euskaltzaindiari eskatu beharrekoari dagokionez, nire iritzi pertsonala baino ezin dut eman, eta ildo horretatik ikusten dudan arazorik handiena lexikoan datza; modu oso orokorrean esanda, zein da euskararen hiztegia? Bestalde, ezin ahaztu zenbait hitz edo baliabideren idazketan dauden iritzi-aldaketak: *bait* delakoarekin gertatutakoa, adibidez. Honelakoak oso gogaikarriak izaten dira, eta beharbada ez hain garrantzitsuak. (**Senez**)

- Euskaltzaindiari printzipio-mailan honako hau eskatuko nioke: irizpide linguistiko edo filologikoak bakarrik ez eta irizpide soziolinguistikoak kontutan edo kontutanago hartzea.

Jokamoldetan berriz, ondoko hau: lan-sistema egokitzea, erabakiak hartu behar dituzten euskaltzain osoei erabakigaiak ahalik eta landuen ematea; lan-batzordeetan nahiz euskaltzain osoen bileretan ahozko eztabaidarik ez onartzea edo biziki murriztea, kritikatu eta eztabaidatzeko idatzizko bideari lehentasun osoa emanez; hartzen dituen erabaki eta gomendioak orain baino azkarrago, ausartago eta era didaktikoagoan gizarteratzea.

Hutsuneak: onomastika-arloan: munduko toponimo nagusien zerrenda ofiziala ematea (estatuak, hiriburuak, ...). Bataio-izenen zerrenda ofiziala ematea (Santiago, Jakes, Jakue, Vizente, Bizente, Viktoria, Biktoria, Victoria, Bitoria, Bitxori, ...). Alfabeto latinez idazten ez diren hizkuntzetarako transkripzio-taulak ematea (grekoa, arabiera, hebraiera, errusiera, ...). Izen historikoen zerrenda ofiziala (Virgilio, Birgilio, Birjilio, Kristobal Kolon, Cristobal Colon, Cristoforo Colombo, Colum-

bus, Kolunbus, Magellan, Magallaes, Magallanes). Lexiko arruntean alternantziak ebaztea eta grafia finkatzea. Hitz elkartuetan marratxoaren erabilera arauagotzea. **(Uztaro)**

- Egiten duena egiten jarrai dezan.

Hutsuneak: a) euskara / frantsesa hiztegi gaurkotu bat; b) aldizkari bakoitzari gomendio berrien liburutxoak bidaltzea. **(Xirrixta)**

HIZKUNTZ NORMALIZAZIOAN DIHARDUTEN GAINERAKO ERAKUNDEEI BURUZKO IRITZIA

Normalizazioan alorrean diharduten talde eta erakundeen lana oro har ona, interesgarri eta aberasgarritzat jotzen da. Baina ez da kritikarik falta: koordinazio gehiago eta baterago ibili beharra ikusten da eta liskar gehiegitxo dagoela salatzen.

- Erakundeak zehazki aztertu gabe, uste dut normalizazioan dabiltzanen lana interesgarria, aberasgarria eta ona dela. Pertsonalki, ez *Argia* moduan, liskar gehiegitxo ikusten ditut, elkarkidetzeta eta lana behar den tokian. Koordinazioak ere, hizkuntzaren alorrean esaterako, ez liguke inolako kalterik egingo, mesedea baizik. **(Argia)**

- Ondo orokorrean. Euskal Herri honetan saiatzeak berak oniritzia eskatzen du berez. Hala ere, zerbait esatekotan, irizpide batuagoak behar direlakoan gaude, hau da, bakoitza bere erritmoan eta bere beharretatik abiatuak, denen arteko koordinazio moduko zerbait behar delakoan gaude. Honetan ere baluke zer esanik Euskaltzaindiak. **(Bat)**

- Hizkuntz normalizazioan dabiltzan gainerako erakundeak batez ere bi multzotan sartuko genituzke. Talde batean hitzezkoak (irradi, telebista eta bideoak) eta bestean idatzizkoak daude. Irrati eta telebistetan oro har hizkuntz kalitatea gehiago kontrolatzen eta hobetzen badago lana (baina ortografia normalean ez da arazo izaten; fonetika baizik) eta idatzizko liburu eta aldizkarietan maila guztietakoak ikus daitezke. Askotan norberak bere etxe-barrurako Euskaltzaindiak erabaki gabeko puntuetan aukera egin behar izaten du, eta gero Euskal-

tzaindiak erabakitakoan agian berriz aldatu egin behar izaten du. Lan asko egiten da alferrik horrela. (**Elhuyar**)

- Euskararen normalizazioa gizarte osoaren zeregina da eta garrantzizkoak jotzen ditugu bide horretan dabiltzan elkarte guztien lanak. (**Emakunde**)

- Nik uste baterago ibili beharko luketeela, nahiz eta zori-tzarrez euskaldunok bat etortzea Aiako Harria urtzea baino zailagoa den. Agian gaur egungo konotaziorik gabeko topagune neutroak bilatu beharko lirateke, hainbeste jenderen gogo zintzoa eta ahaleginak fruitua ugariago eman dezan. (**HABE**)

- Ez dut ezagutza zuzen eta sakonik. (**Hegats**)

- Derrigorrezkoa da normalizazioa euskara maila bateko hizkuntza egin gura badugu, batipat zientzi mailetan. Hala ere guretzat, eskuartean darabilgun lan-esparruan, askoz ere garrantzitsuago da espresioa eta xehetasunen ugartasuna. (**Idatz eta Mintz**)

- UZEI eta Elhuyar lehen mailakotzat jotzen ditut. IVAP eta HPIN ere hor daude. Baina bereziki azpimarratu nahi nuke komunikabide handien garrantzia. ETBn utzikeria handia eta plangintzarik eza somatzen dut. *Euskadi Irratia*, plangintza baten falta nabari bazaio ere, telebista baino askoz ere sanoagoa, naturalagoa da. *Euskaldunon Egunkaria*-k oso lan eder-rra egiten du, irizpide politekin, eta eguneroko presak duen arintasun-pekatu horrekin. (**Jakin**)

- Hizkuntz normalizazioan diharduten gainontzeko erakundeei buruzko iritzia-ri dagokionez, nahiago ez azaldu, neure izenean bakarrik hitzegi- n bainezake, ez *Senez* aldizkariaren izenean. (**Senez**)

- UZEI: lan bikaina egin du eta egiten ari da, baina hiztegi berezitu- en bidea bazter samar dauka azkenaldion. *Elhuyar*-en eta UEUren lana hor dago (ni *Elhuyar*-eko eta UEUko kidea naizen aldetik ez naiz hasiko hauen lana baloratzen). IVAP eta Hezkuntza Sailaren Euskara departamentua ere pauso txiki

baina beharrezkoak ematen ari dira. EHUK ez dio orain arte arlo honetan duen eginkizunari behar bezala heldu. (**Uztaro**)

- Oso beharrezkoa den lana egiten dute. Hegoalderatuegia dago ordea egiten den gehiena. (**Xirrixta**)

ZER IRITZI DUZU «IDAZLEEN» HIZKUNTZ KALITATEAZ?

*Idazleak beraiek instantzia normalizatzaille gisa ez ditugu kontsideratzen hemen, nahiz eta hala izan. Baizik eta testu-pro-
d uzitzaille diren neurrian eta, horrela, hizkuntz arduradunaren ikuspegitik «langai» gisa.*

*Aldizkarika bereiz daitezke ia-ia erantzunak. Berezitu beha-
rra baitago aldizkari-mota bakoitza, segun eta lan egin idazle berriekin, trebatuekin, kazetariekin, profesionalekin, gazteekin. Badira, beraz, bikain idazten dutenak, idazle trebatuak, euskara ondo menderatzen dutenak, eta badira maila handiegirik ez dutenak. Akatsen artean azpimarratzen direnak bi dira, urri-
tasuna eta erdaraz pentsatzea.*

- Iruditzen zait «idazleen» maila, hizkuntz aldetik, ez dela handiegia. Erd a rek eta erabilera arruntak kutsatutako gure hizkuntza, hizkuntza bera darabilten idazle asko kutsatu ditu. Testu arinak eta ulerterrazak topatzea ez da erraza izaten, eta badirudi ulergaitza egiteak aberastu egiten duela testu bat.

Argia-ri dagokionez, lehen aipatu erdarakaden gaiaz gain urritasuna sumatzen dut. Iruditzen zait beti hitz, joskera eta esamolde berak erabiltzen ditugula. Irakurrizko hizkuntz kultura-eza izan daiteke, ene uste apalean, arrazoietakoa bat. (**Argia**)

- Gurera datozenena behintzat, salbuespenak salbuespen, ez da uste bezain ona. Badira, jakina, akatsik gabekoak, baina erditik gorak ikutu batzu baino gehiago behar izaten dute. (**Bat**)

- «Idazleen» kalitateari buruz gauza asko esan daiteke. Maila guztietakoak daude. Batzuk benetan bikain idazten dute eta horien testuak orrazketaxoren bat eginda bere horretan joa-

ten dira. (Zuzentzaileak berak ere ikasi egiten du horiengandik). Beste muturreko batzuei, ordea, ia berriz osorik idatzi behar izaten zaizkie lanak. Tarteko mailakoak izaten dira gehienak, baina oro har zuzentzeko lan dezente ematen dute.

Oso interesgarria da ordea, idazleak zuzenketak direla eta egiten duen eboluzioa. Batzuek onartzen dute hasieran beren idazkera ez dela goi-mailakoa, baina ikasteko jarrera dute eta denbora gutxiren buruan polito moldatzen dira. Maila horretan tope batera iristeko joera izaten da. (**Elhuyar**)

- Idazleen artean (komilarik gabe) desberdintasun handiak daudenez, Erakunde bezala ez dugu iritzi finkorik. (**Emakunde**)

- Idazle izeneko askok, nire ustez, erdaraz pentsatzen du. Normala ere bada neurri batean, euskarak ez baitu izan orain arte literatura idatzian sormen handirik. Normala bai, baina kaltegarria ere bai. Hala ere, begien bistakoa da hobetu nahia hizkuntzaren aldetik. Urteak eta eskarmentu kolektiboa falta.

Bada hemen egitea komeni den ohar bat: Espainiako zenbait argitaletxe euskarazko liburuak argitaratzen hasia da, askotan itzuliak izaten dira; gure ustez, edozein itzultzaile-izeneko erabiltzen dute askotan eta halako euskara ikusten dugu liburu horietan. Eta are okerragoa dena: hemengo itzultzaileak ere ildo beretsutik dabiltzala. (**HABE**)

- Beti dago hobetu beharra, eta triste da beti idazleak (gure kasuan hitzaren zentzurik estuenean, hau da, literatoak) akatsak egiten dituztela ikustea, benetako batasun eta normalizazio batetik urrun gaudela. Baina, tira, ohituta gaude hori horrela dela onartzen, eta pentsatzekoa da denborarekin oztopo horiek gainditzen joango garela. (**Hegats**)

- Gazteen artean murriztasun handia nabari da testuak idazterakoan. Hala ere, azken urteotan idazle gazteek hizkuntzarekin kontu handiagoa dute eta nabaria da literatur tradizioa eta herri-hizkeraganako agertzen duten joera. (**Idatz eta Mintz**)

- Euskara hizkuntza normalizatua ez denez, bero rrek dakarren akats guztien islada dira idazleak.

Euskararekiko jarreraren baitan datza hizkuntz kalitatea. Hizkuntzaz zenbat eta kezkatuago egon, orduan eta hobeto idatziko da; alfabetatuago izango baita (nire ustez, noski). **(Isilik)**

- Ezin da iritzi orokorrik eman.

Jakin-en idazten dutenek, nahiko kalitate ona dute, salbuespenak salbuespen (eta horiek ere bi aldetara, batzuk oso ona eta beste batzuk eskasak). Dena dela, beti egoten da eskua sartzeko motiboa, baita idazle «kontsakratua» izanda ere (eta askotan horiei beste inori baino gehiago). **(Jakin)**

- Gure aldizkarian idazten dutenak normalean itzultzaileak izaten dira, alegia, hizkuntz langileak, eta ildo horretatik euskara ondo menderatzen dutenak. **(Senez)**

- Idazleen hizkuntz kalitateari buruz ez daukat iritzirik ematerik, ez baitago orokortzerik. *Uztaro*-n era askotako idazleek idazten dute eta «kalitate» guztietakoak daude. Gainera, asko hasi berriak direla kontuan izan behar da. Beraz, ikasten ari den jendea den aldetik, ez dago ezer esaterik. Oro har, euskara txukun erabiltzeko joera edo nahia nabarmena da. **(Uztaro)**

- Gure kasuan, hau da, txiki-txikiei zuzentzen zaien literaturan, ez da horretan oso trebatua den idazle askorik. Dagoeanean, idazle bakoitzak bere euskara eta eskualdetik abiatua idazten du, normala den bezala. Gure aldizkaria Euskal Herri osoko haurrek irakurtzen dutenez, zaila da hori kontuan har dezakeen idazlerik aurkitzea. **(Xirrixta)**

EUSKARAREN NORMALIZAZIOARI BURUZ NOLA BALORATZEN DUZU EUSKARA-ZUZENTZAILE ETA HIZKUNTZ ARDURADUNAREN LANPOSTUA?

Gehienek, denek ez esatearren, honelako figura baten garrantzia, beharrezkotasuna edo ezinbestekotasuna aitortzen dute. Ea eskubiderik edo/eta gaitasunik ba ote duen hizkuntz ardura-dunak emotuladore gorria erabiltzeko galdetzen du batek, baina galdera erretorikoa dirudi. Normalean arazo honen garrantziak eta egokitasunak ez du auzirik sortzen. Garrantziarekin batera, sarritan, lanaren zailtasunak aipatzen dira: lan astuna da,

esker gaiztokoa, kritika seriorik gabea eta feedback eskasekoa, adibidez.

Bi helburu batera betetzen ditu lan honek aldizkarien iriztira: bat, hizkuntzaren normaltasuna. Eta bi: hizkuntzaren kalitatea. Hizkuntz arduraduna zertarako? Euskara normalizatzeke, noski. Baina kontuz!, ez horretarako bakarrik. Kasurik onenean bihar bertan euskara normalizatuarren, aldizkariak behar-beharrezkoa izango du figura hori, hizkuntz kalitatea mantentzeko, produktu osoari barne-koherentzia eta estiloa emateko, irakurleari lana errazteko.

Hizkuntz arduradunaren egitekoa, euskara normalizatzeaz gain, testuari beste maila bat ematea da, aldizkariari «marka» ezartzea.

- Euskara-zuzentzaile eta hizkuntz arduradunen lanpostuei dagokienez, berriz, berauen beharra argi ikusten dela esan behar dugu. Izan ere, horrek aberastuko luke gure aldizkariak erabiltzen duen euskara. Zoritxarrez, ordea, lehen aipatu bezala, *Aizu!*-ren bitarteko ekonomikoek ez dute horretarako ematen. (**Aizu!**)

- Beharrezkoa iruditzen zait. Hizkuntzaren normaltasun-arazoa konponduta ere, estilo eta hainbat gairen aldetik beharra mantenduko litzatekeela uste dut. Gure burua jainkotu gabe (Euskaltzaindia hor dago, eta filologo gehiegi ere bai agian), noski, akatsak eta noraeza ere gure eguneroko «langaiak» baitira. (**Argia**)

- Gaurko egoeran neurritz kanpoko garrantzia hartzen dutela uste dugu. Lehenago aipatu dugun erabakikortasun ezaren eraginez, bakoitzak bere erabaki propioak hartzeko askatasun handiegia du eta hainbat mediotako arduradunek izugarritzko eragina izan dezakete. *Euskal Telebista*, *Euskadi Irratia* edota *Euskaldunon Egunkaria*-ko arduradunek hartutako hainbat erabaki jende askok hartzen du aintzat, ez ziurrenik arduradun horren kalitateagatik, ziurrago medioaren beraren nagusitasunari esker baizik. Hori ez da zuzena gure ustez. Hala ere badu bere alde ona ere, eztabaida pizteko aukera ematen baitute medio horiek ere —batzuek gehiago besteek baino— eta

horren eraginez bat edo beste lozorrotik ateratzerik badago noizean behin erabakiak hartu artean. Tira, gaitzerdi. (**Bat**)

- Euskararen normalizazioan euskara-zuzentzaileek eta hizkuntz arduradunek lan garrantzitsua egiten dute. Egin beharrekoa da gainera; bestela zenbait aldizkari edo liburu irakurtzen hasi eta begiko minez eskuetatik erori egingo litzaziguke eta.

Egia da zuzentzaileak ere batzuetan hanka sartzen duela, baina oro har testuari beste maila bat ematen dio, irakurlearen (ez da ahaztu behar lehenetasuna irakurleari eman behar zaiola) eta normalizazioaren mesedetan. Lan astuna eta esker gaiztokoa ere bada askotan. Gehienetan azken orduan heltzen zaio testua eta argitaratzeko presa dagoelako korrika ibili behar izaten du. Bestetik, zuzenketaz konforme diren idazleek ez diote ezer esan ohi, baina zuzenketako punturen bati buruz ados ez dagoenak («zenbat buru, hainbat aburu» dio esaerak) laster deituko dio bere arrenkuraren berri emanez. (**Elhuyar**)

- Beharrezkoak ikusten ditugu, batez ere normalizazio-biderako transiziorako bolada honetan ez baitaude oraindik finkatuta euskararen normalizaziorako irizpideak eta informazio bideak. (**Emakunde**)

- Garrantzi handia izan dezake lan horrek, batez ere gurea bezala, ikasleentzako aldizkaria denean eta, ustez eta nahiez, dezente erabilia. Alabaina, nirekiko, ez dago gure artean, horrelako lanetan ari garenon artean, behar hainbateko komunikaziorik; eta ez dugu jasotzen nahi eta behar genukeen bezalako feedback eta kritika seriorik. (**HABE**)

- Garbi dago zenbait tokitan horrelakoen premia larria dagoela, eta premia larria ez duten tokietan ere ez daude beti, tamalez, euren lanari behar bezala ekiteko moduan ere. (**Hegats**)

- Ondo dago lanpostu hori eta beharrezkoa da askotan. Baina nor ote da gai lan hori betetzeko? Edo, beste era batera esanda, gaur lanpostu hori betetzen dugunok badugu hizkuntz aldetik eta esperientzia aldetik gutxieneko maila beste inoren idatzietan errotuladore gorria erabiltzeko? Zer egin behar

du lanpostu horretan diharduenak: arau mugatu eta murrizt batzuk itsu-itsuan aplikatu beste barik? (**Idatz eta Mintz**)

- Euskara normalizatu arte, euskara-zuzentzaile eta hizkuntz arduradun guztien beharrean aurkituko gara, tamalez. Baina horretarako, *hizkuntz arau finkoak behar dira!* (**Isilik**)

- Erakunde nahiz komunikabide batek normalizazioan aritu nahi badu (eta horrelako helbururik ez izateko eskubide guztia du) ezinbestekoa du horrelako figura bat. Areago esango nuke, niretzat, instantzia horri «marka» ezartzen diona barnekoherentzia eta estiloa dira, eta lan hori zuzentzailearena da. Beraz, nik uste, lehenengo puntua kalitatearen ikuspegitik horixe dela. Eta horregatik bi multzo handi egingo nituzke nik idatzizko euskal munduan: premisa hori betetzen dutenak (horiek txaloak merezi dituzte nire aldetik), eta premisa hori gabe funtzionatzen dutenak. (**Jakin**)

- Amaitzeko, hizkuntz zuzentzaileari dagokionez, gure hasierako planteamendua Elkartearen izenean bertan dago jasota (Euskal itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpretarien Elkartea); hortaz, gure elkarteak berebiziko garrantzia ematen dio bai a rdura horri, bai lanbide horri, nahiz eta, tamalez, itzultzaileen lan asko eta asko jasotzen dituzten argitaletxeetan edo gaintontzeko zerbitzuetan horrelakorik ez egon (edo oso gutxi). (**Senez**)

- Euskara-zuzentzaile eta hizkuntz arduradunaren lan isila ezinbestekoa da, euskarak bizi duen gaur egungo egoeran, aldizkariak gutxieneko txukundade eta uniformetasunaz kale-ratuko badira. Halaber, hizkuntz normalizazioaren arloan ukazinezko garrantzia du bi puntu nagusitan: batetik, erakunde arauemaile edo gomendio-emaileek plazaratzen dituzten erabaki, arau, gomendio eta aholkuak modu sistematiko eta jarraian aplikatuz, arau horiek modu praktikoan irakurleenganatzen dituzte, praktikan ezagutzera ematen dituzte eta, erabileraren poderioz, arau horiek euskaldungoan finkatzen laguntzen dute, nolabait «idaztohitura-sortzaile» ere badirelarik. Bestetik, idazleei arau horiek helerazten dizkiete, idazle horiek ondorengo lanetan forma normalizatuak erabiltzera bultzatuz. (**Uztaro**)

• Ezinbestekoa da, baina biziki zaila ere. Aldizkari bati begira, «oreka» aurkitzean egon daiteke arazorik handiena. Normalizazioa, ez da atalase-mailan gelditzen. Nola egin egunero irakurtzen den euskara aberasteko, bide berean irakurlea artikulu, ipuin edo gaiari buruz interesaz ohartarazteko? Azken batean, normalizazioak ekar dezakeen hiztegi, joskera edo herri-joeren «murrizteko» arrisku handia da, eta oso hizkuntza hestuan mugi gaitezke.

Beste puntuetan esan bezala, normalizazio horretan, Ipar Euskal Herriko euskarari nolako lekua utzi behar zaio, kontuan izanik Hegoaldeak duela normalizazio horretako pisurik handiena, hiztun gehien han baitira ere. (**Xirrixta**)

Honaino gure inkestatxoak eman duena. Galdetzea ez zen zaila. Erantzunak horren txukun eta garbi ematea, aldiz, ez da hain erraza. Milesker guztioi.

Har itzazue gure eskerrik beroenak: Aintzane Lasarte (*Xirrixta*), Iñaki Azkune (*Elhuyar*), Boni Urkizu (*HABE*), Koldo Biguri (*Senez*), Mikel Elortza (*Argia, Larrun*), Alfontso Mujika (*Uztaro*), Jabier Agirre (*Jakin*), Arantzazu Zugasti (*Emakunde*), Femin Lazkano (*Ba!*), Juan Luis Zabala (*Hegats*) eta izenez eza-gutzen ez ditugun *Isilik, Aizu!* eta *Idatz eta Mintz* aldizkarietako lankideak.

Ez digute erantzunik bidali *Egan*-ek, *Herria*-k, *Karmel*-ek, *Susa*-keta, harriztekoa bada ere, Euskaltzaindiaren *Euskerak*.